

О.М.Іваницька, д.держ.упр., професор,
зав.відділу фінансів інституційних секторів економіки
Науково-дослідного фінансового інституту
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»,
К.Ю.Цицик, науковий співробітник
відділу фінансів інституційних секторів економіки

Соціальна відповідальність корпорацій і нефінансова звітність: врахування стандартів GRI в Україні

Анотація

Підвищення рівня соціальної корпоративної відповідальності є однією з найбільших виражених тенденцій в сучасному глобалізованому світі. Численними міжнародними організаціями розроблено низку стандартів звітності, в яких екранізуються процеси врахування суспільно значимих проблем та їх вирішення у практичній діяльності підприємств та організацій. Вони переслідують мету сприяння сталому розвитку, спрямовані на здійснення позитивного впливу на стан довкілля та здоров'я працівників і громади, встановлення зразків прозорості та етичної поведінки. Одним із таких стандартів є четверта версія рекомендацій GRI, в яких запропоновано критерії та принципи підготовки звітності, а також стандартні елементи звітності (аспекти, показники). Зокрема, за категоріями «економічна», «екологічна» та «соціальна» виділено низку показників діяльності, що стосуються практики організації взаємовідносин із суспільством, трудових відносин, забезпечення гідної праці, механізмів дотримання прав людини, різних аспектів відповідальності за продукцію та здійснення практики закупівель тощо.

У статті обґрунтовано необхідність переходу українських підприємств на стандарти звітності за GRI. Зазначено, що деякі з українських компаній добровільно запровадили звітність за GRI, зокрема СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь». Водночас, практика діяльності вітчизняних

організацій в напрямку надання нефінансової звітності демонструє низку не вирішених проблем, серед яких зазначено: обмеженість правової бази впровадження НФЗ; брак кваліфікованих кадрів; неможливість або складність впровадження усіх принципів соціальної відповідальності та їх повне дотримання; складність підготовки механізмів організації внутрішніх процедур; брак інформації; відсутність уніфікованого підходу до складання нефінансового звіту; кризові явища та необхідність вирішення першочергових завдань соціально-політичного характеру, що не лежать в площині підготовки НФЗ. Поруч з цим, важливість НФЗ як інструменту забезпечення сталого розвитку держави, підвищення ефективності вітчизняних компаній різних секторів економіки, прозорості та підзвітності їх діяльності для громадськості дає стимул для додання зазначених проблем і забезпечення впровадження GRI в Україні.

Рекомендовано поетапне впровадження звітності GRI та її окремих елементів; обмін інформацією щодо отриманих практичних результатів; проведення популяризаційної роботи серед широких кіл громадськості, бізнесу та державних службовців; організацію взаємодії зі стейкхолдерами та іншими зацікавленими сторонами.

***Ключові слова:** нефінансова звітність, соціальна відповідальність бізнесу, керівництво GRI, сталий розвиток*

Україна переживає складний період стагнації економіки та соціально-політичного розладу. Водночас, курс на євроінтеграцію лишається незмінним, що актуалізує питання наближення практики діяльності українських підприємств до європейських норм і правил, а також посилює необхідність їх звітування перед суспільством за виконання виробничих програм, розвитку різних сфер і видів діяльності, а також вирішення соціально-етичних проблем національного відродження. Зазначене зумовлює потребу в переході на нові

стандарти звітності відповідно до розроблених рекомендацій, документів і прийнятої в Європі практики звітування.

Зазначимо, що на сьогоднішній день досить мало публікацій присвячено аналізу рекомендацій GRI та міжнародного досвіду підготовки нефінансової звітності. В основному на розгляд громадськості представлено звіти GRI, які підготовлені організацією в різні роки самостійно [6] або разом із відомими міжнародними організаціями, які діють в полі інтересів забезпечення стабільного розвитку. Зокрема, назвемо спільну працю GRI та The Carbon Disclosure Project (CDP), організації, яка працює з акціонерами та корпораціями в напрямку розкриття інформації про емісію та витрати газу, а також їх антропогенне навантаження. Ця публікація стосується виявлення впливу між звітністю та глобальними кліматичними змінами [8]. Інше видання містить пошук шляхів поєднання CASS-CSR 3.0, що розроблені Китайською академією соціальних наук (CASS), та рекомендацій GRI версії G4 [9]. Кілька публікацій присвячено галузевому аспекту впровадження нефінансової звітності [5].

Водночас, вітчизняні вчені, за деяким виключенням [1;2], оминають проблематику впровадження нефінансової звітності за рекомендаціями GRI в практику діяльності українських товаровиробників. Отже, метою цієї роботи є визначення основних засад розробки та дотримання стандартів GRI та можливості їх впровадження в Україні.

Глобальні принципи складання нової звітності визначені в Звіті про прогрес (виконання принципів Глобального Договору ООН), який складають підприємства-члени Глобального Договору ООН. Зазначимо також міжнародні стандарти серії ISO 14000, AA1000, SA 8000. Зокрема, стандарт ISO 14000 (ISO 14001) був запропонований Міжнародною організацією зі стандартизації та передбачав окреслення вимог до систем екологічного менеджменту. Стандарт Social Accountability 8000 (SA 8000) відповідно до принципів, зазначених в Конвенції ООН з прав дитини, Всесвітній Декларації прав людини, в одинадцяти конвенціях Міжнародної Організації Праці, забезпечує визначення етичних критеріїв виробництва товарів і послуг. Стандарт AccountAbility 1000

(AA1000) фокусує увагу на вимірювання результатів діяльності компаній з етичних позицій за допомоги встановлених процедур і набору критеріїв, за якими може здійснюватися соціальний і етичний аудит їх діяльності. Головною особливістю стандартів AA1000 є їх орієнтованість на процеси у сфері соціальної відповідальності та залучення всіх зацікавлених сторін у процеси вдосконалення діяльності організації (зокрема стейкхолдерів).

Однією з компаній, яка надає значну підтримку усім зацікавленим в поглибленні взаємодії з громадськістю сторонам, є неурядова організація Global Reporting Initiative (GRI). Створена у 1997 році в США, GRI динамічно розвивається і працює в рамках досягнення цілі, що передбачає створення стабільної глобальної економіки за допомогою організацій і підприємств, які здійснюють позитивний вплив на економічну, екологічну, соціальну та управляючу складові виробництва, а також ведуть прозору звітність. Як зазначено у програмних документах GRI, її місія полягає в тому, щоб за допомоги публічно представлених керівництв GRI зробити звітність щодо стабільного розвитку стандартною практикою [3].

Зазначимо, що на сьогоднішній день досить мало публікацій присвячено аналізу рекомендацій GRI та міжнародного досвіду підготовки нефінансової звітності. В основному на розгляд громадськості представлено звіти GRI, які підготовлені організацією в різні роки самостійно [6] або разом із відомими міжнародними організаціями, які діють в полі інтересів забезпечення стабільного розвитку. Зокрема, назовемо спільну працю GRI та The Carbon Disclosure Project (CDP), організації, яка працює з акціонерами та корпораціями в напрямку розкриття інформації про емісію та витрати газу, а також їх антропогенне навантаження. Ця публікація стосується виявленню впливу між звітністю та глобальними кліматичними змінами [8]. Інше видання містить пошук шляхів поєднання CASS-CSR 3.0, що розроблені Китайською академією соціальних наук (CASS), та рекомендацій GRI версії G4 [9]. Кілька публікацій присвячено галузевому аспекту впровадження нефінансової звітності [5].

Водночас, вітчизняні вчені, за деяким виключенням [1;2], оминають проблематику впровадження нефінансової звітності в практику діяльності українських товаровиробників. Отже, метою цієї роботи є визначення основних засад розробки та дотримання стандартів GRI та можливості їх впровадження в Україні.

Зазначимо, що стандарти та рекомендації GRI постійно переглядаються, доповнюються та розширюються. У 2013 році на Глобальній конференції зі стійкого розвитку та звітності громадськості була представлена в остаточній редакції четверта версія Керівництва GRI (G4). Версія G4 акумулює глобальний досвід, накопичений при використанні попередніх версій Керівництва GRI, та створює основу для подальшого руху в напрямку запровадження стандартів при реалізації концепції стійкого розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Категорії та аспекти Керівництва GRI (G4)

Категорія	«Економічна»		«Екологічна»	
Аспекти	<ul style="list-style-type: none"> – Економічна результативність; – Присутність на ринках ; – Непрямі економічні впливи; – Практики закупівель. 		<ul style="list-style-type: none"> – Матеріали; – Енергія; – Вода; – Біорізноманіття; – Викиди; – Скидання та відходи; – Продукція та послуги; – Відповідність вимогам; – Транспорт; – Загальна інформація; – Екологічна оцінка постачальників; – Механізми оскарження екологічних проблем. 	
Категорія «Соціальна»				
Підкатегорії	Практика трудових відносин і гідна праця	Права людини	Суспільство	Відповідальність за продукцію
Аспекти	<ul style="list-style-type: none"> – Зайнятість; – Взаємовідношення співробітників і керівництва; – Здоров'я і безпека на робочому місці; – Навчання і освіта; – Різноманітність і рівні можливості; – Рівна винагорода для жінок і чоловіків; – Оцінка практики трудових відносин постачальників; – Механізми оскарження практики трудових відносин. 	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиції; – Недопущення дискримінації; – Свобода асоціації і ведення колективних переговорів; – Дитяча праця; – Примусова/обов'язкова праця; – Практика забезпечення безпеки; – Права корінних і нечисленних народів; – Оцінка дотримання прав людини постачальниками; – Механізми оскарження порушення прав людини. 	<ul style="list-style-type: none"> – Місцеві співтовариства; – Протидія корупції; – Державна політика; – Перешкода конкуренції; – Відповідність вимогам; – Оцінка дії постачальників на суспільство; – Механізми оскарження дії на суспільство. 	<ul style="list-style-type: none"> – Здоров'я і безпека споживача; – Маркування продукції і послуг; – Маркетингові комунікації; – Недоторканність приватного життя споживача; – Відповідність.

У країнах Європейського Союзу соціальна відповідальність та відображення її в звітності стало нормою. Серед регулюючих документів зазначимо регуляторний акт Європарламенту та Комісії № 1221/2009 з питань добровільної участі організацій в звітності щодо еко-менеджменту та аудиту (EMAS) [10].

Розроблено також систему показників для оцінки ефективності реалізації соціальної відповідальності бізнесу, за якими здійснюється моніторинг і контроль соціальної діяльності компанії. Зокрема, це такі основні групи показників:

- група показників соціальної відповідальності перед працівниками: виплати премії, плинність кадрів, проведені тренінги та результати навчання, оплата праці та умови праці в порівнянні з середньогалузевими (ринковими), понаднормові години, структура робочої сили в гендерному та віковому розрізі, кількість робітників-інвалідів, кількість інцидентів на робочому місці, оцінка працівниками своєї компанії;

- група показників навколишнього середовища: вплив та витрати на навколишнє середовище, використання вторинної сировини, споживання енергії, утилізація відходів, кількість штрафних санкцій за невиконання екологічних нормативів;

- група показників поведінки компанії на ринку: скарги на недобросовісну рекламу, штрафні санкції антимонопольного комітету, надання споживачам кращого сервісу [4, с.27].

Європейські країни демонстрували різний рівень активності щодо впровадження соціальної (нефінансової) звітності. Зокрема, у Франції в 1977 році було запроваджено низку соціальних показників (так званий «Соціальний звіт» — «Bilan Social»[7]). Поки що звітування мають робити великі компанії (із кількістю працівників понад 300 осіб), що зареєстровані в Франції. Ними оприлюднюється інформація про оплату праці, охорону здоров'я та безпеку роботи, про навчання та професійну підготовку та інші дані, що відображають відносини між керівництвом і персоналом. З 1 січня 2003 року компанії, які

котируються на біржі, зобов'язані надати соціальний звіт із охорони праці, відповідності принципів і стандартів, затверджених у Деклараціях Міжнародної організації праці (МОП), дотримання норм захисту довкілля та вирішення суспільних проблем.

Аналогічна практика існує в Бельгії. Надання такої звітності є обов'язковим для компаній із кількістю працівників понад 20 осіб за єдиним обмеженням, що великі компанії роблять повний, а малі та середні - скорочений звіт. Він подається в Національний банк Бельгії, який контролює достовірність інформації.

Діючий у Великій Британії Національний інститут стандартизації випустив стандарт для підготовки обов'язкового корпоративного соціального звіту усіх зареєстрованих у Великобританії підприємств, які котируються на біржі. Підготовка звіту регулюється законодавчо. Зазначимо, що, окрім інформації про трудові відносини, звіт містить дані про інші напрями діяльності, які належать до суспільно значимих: про охорону здоров'я, соціальні ризики, клієнтську базу, впливу на місцеву спільноту, дотримання прав людини і корінних народів.

Запровадження стандартів G4 є вкрай важливим для України у зв'язку з розвитком корпоративної соціальної відповідальності і відповідною еволюцією системи надання звітності. Світовою тенденцією є те, що загальна кількість компаній, які беруть на себе зобов'язання з підготовки нефінансової звітності (НФЗ), щороку зростає. В українській державі, на жаль, лише окремі великі компанії беруть на себе зобов'язання щодо ведення та надання НФЗ за стандартами GRI (табл.2).

Таблиця 2

Застосування показників GRI в українських звітах

Група показників	Позначення показника	Значення показника	Компанії, які звітувались
1	2	3	4
Економічні – 5 із 9	ЕС 1	Створена і розподілена пряма економічна вартість	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»
	ЕС 3	Виконання зобов'язань організації щодо пенсійного плану зі встановленими пільгами	ДТЕК, «Оболонь», «Надра Банк»
	ЕС 5	Діапазон відношення стандартної заробітної плати початкового рівня і встановленої заробітної плати в істотних регіонах діяльності організації	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Оболонь»
	ЕС 7	Процедури найму місцевого населення і частка вищого керівництва, найнятих із місцевого населення, в істотних регіонах діяльності організації	ДТЕК, «Оболонь», «НадраБанк»
	ЕС 8	Розвиток і вплив інвестицій в інфраструктуру і послуг, наданих, передусім, для суспільного блага за допомогою комерційної, натуральної чи благодійної діяльності	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»
Екологічні 7 із 30	EN 3	Пряме використання енергії із вказанням первинних джерел	СКМ, «Метінвест», «Оболонь»
	EN 5	Енергія, зекономлена в результаті дій зі зниження енергоспоживання і підвищення енергоефективності	СКМ, «Метінвест», «Оболонь»
	EN 8	Усього водозабір з розбивкою за джерелами	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Оболонь»
	EN 10	Частка і загальний обсяг води, яка багаторазово і повторно використовується	СКМ, «Метінвест», «Оболонь»
	EN 16	Повні прями і опосередковані викиди парникових газів із вказанням маси	СКМ, ДТЕК, «Оболонь»
	EN 20	Викиди в атмосферу NO _x , SO _x та інших значних забруднюючих речовин із вказанням типу і маси	СКМ, ДТЕК, «Оболонь»
	EN 21	Загальний обсяг викидів із вказанням якості стічних вод і об'єкта, який їх приймає	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Оболонь»

Група показників	Позначення показника	Значення показника	Компанії, які звітувались
1	2	3	4
	EN 30	Загальні витрати та інвестиції в охорону навколишнього середовища із розбиттям за типом	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Оболонь»
Результативності підходів до організації праці і гідної роботи – 9 із 14	LA 1	Загальна кількість робочої сили із розбиттям за типом зайнятості, договору про найм і регіонами	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»
	LA 3	Виплати і пільги, що надаються співробітникам, які працюють на умовах повної зайнятості та які не надаються працівникам, що працюють на умовах тимчасової або неповної зайнятості, із розбиттям за основною діяльністю	СКМ, ДТЕК, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»
	LA 4	Частка співробітників, охоплених колективними договорами	КМ, «Метінвест», «Оболонь», «Надра Банк»
	LA 5	Мінімальний період повідомлення щодо значних змін в діяльності організації, а також чи визначений він (вони) в колективному договорі	СКМ, «Надра Банк», «Оболонь»
	LA 7	Рівень виробничого травматизму, рівень професійних захворювань, коефіцієнт втрачених днів і коефіцієнт відсутності на робочому місці, а також загальна кількість смертельних випадків, пов'язаних із роботою, із розбиттям за регіонами	СКМ, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»
	LA 8	Існуючі програми освіти, навчання, консультування, попередження і контролю ризику для допомоги співробітникам, членам їхніх сімей та представникам населення щодо важких захворювань	СКМ, «Метінвест», «Надра Банк», «Оболонь»

Необхідність впровадження НФЗ за стандартами GRI в Україні обумовлена цілою низкою об'єктивних причин.

1. Розвитку нефінансової звітності як інструменту менеджменту сприяють загальносвітова практика управління нематеріальними активами і ризик-менеджменту. Раніше західні компанії вважали за краще робити простий звіт у

вільній формі або звітувати за 10 принципами Глобального Договору. Сьогодні багато підприємств та організацій всього світу виходять на новий рівень і готують звітність GRI. Отже, наявною є тенденція до збільшення кількості звітів загалом, а також звітів з використанням правил GRI, незважаючи на складність підготовки останніх.

2. У низці країн регулятори висувають нові вимоги до підготовки звітності, у тому числі, нефінансової. Зазначимо також зростання інтересу до такої звітності з боку громадськості.

3. Окрім своєї безпосередньої функції — розробки вимог до розкриття інформації, — GRI задає загальносвітові тренди, формує, по суті, нову філософію управління стійким розвитком.

4. Нефінансовий звіт не повторює, а доповнює фінансовий за низкою показників.

Один з принципів нового Керівництва GRI — публікувати лише значиму для зацікавлених сторін інформацію (принцип «краще менше, та краще»). Компаніям пропонується екранізувати найбільш значимі та гострі питання, що безпосередньо впливають на їх діяльність. Фокус переміщується з розкриття якомога більшого числа показників - у бік їх якісного аналізу. Переваги нового підходу полягають у тому, що після того, як збір даних і відстеження індикаторів увійде в систему, компанія зможе побачити свої «сірі» зони, які ще можна розвивати, або дізнається про свої досягнення, які раніше були поза її увагою.

Для українських підприємств, у тому числі державних корпорацій, впровадження нефінансової звітності за стандартами GRI, з нашої точки зору, має такі переваги.

1. НФЗ за рекомендаціями GRI дозволяє компанії проводити внутрішній самоаналіз відповідно до оцінки того, наскільки добре побудовані та функціонують ті чи інші процеси з метою забезпечення стійкого розвитку організації. Ці стандарти є інтегрованими за низкою ознак, що охоплює досить широке коло критеріїв та показників.

2. Впровадження звітності згідно з принципами GRI дозволяє зміцнити загальний імідж компанії, побачити, наскільки діяльність компанія є ефективною, та підняти її рейтинг на більш високий рівень.

3. Звітність дозволяє приділити увагу не лише змісту, а й принципам здійснення діяльності. В Керівництві чітко прописані критерії, за якими здійснюється оцінка та аудит діяльності організації, вони мають детальний план та процедури дій, наведено опис необхідних процедур.

Серед загальних проблемних аспектів впровадження GRI стандартів в Україні мають місце такі.

1. Існує необхідність розробки значної кількості законодавчо закріплених вимог до впровадження НФЗ.

2. На більшості українських підприємств кадровий потенціал є недостатнім; працівники демонструють недостатню кількість знань та компетенцій, а також внутрішніх ресурсів для підготовки звітності.

3. Проблемним для України є впровадження всіх принципів та процедур НФЗ одразу. Доцільнішим є етапний розподіл принципів (за критерієм пріоритетності впровадження) та поступовий рух у напрямку їх повного дотримання.

4. Навіть великим організаціям подекуди складно здійснити розробку всіх механізмів організації внутрішніх процедур.

5. Отримувачам звітності GRI не вистачає інформації про діяльність компаній.

6. Використання вільної форми нефінансового звіту (різні підходи до інформаційного наповнення) не дозволяють порівняти звіти різних компаній або різних періодів.

7. В умовах стагфляції та існування великого кола невирішених проблем важко зрозуміти переваги і користь від підготовки звітності за стандартами GRI; звідси й недостатній рівень довіри до компаній, що впроваджують даний вид звітності.

Для впровадження звітності згідно зі стандартами GRI в Україні доцільно дотримуватися таких рекомендацій.

По-перше, найближчим часом звітність GRI не стане загальноприйнятою практикою, проте окремі її елементи варто використовувати великим організаціям з метою просування у вітчизняну практику стандартів і практики НФЗ. Для звітів, опублікованих до 31.12.2015 р. включно, дозволяється використання попередніх версій G3 та G3.1. Однак, організаціям, що вперше публікують звіти на базі GRI, рекомендовано використовувати G4 версію.

По-друге, Керівництво з GRI потребує додаткових роз'яснень на основі отриманих практичних результатів.

По-третє, доцільно проводити популяризаційну роботу щодо впровадження звітності GRI в окремих секторах вітчизняної економіки, зокрема, давати більш чітке розуміння переваг та користі від впровадження звітності GRI.

По-четверте, важливим є поступове впровадження стандартів GRI залежно від можливостей та виходячи з міркувань доцільності для компаній. Це відповідає принципу етапності та підвищить загальний рівень ефективності використання нових стандартів НФЗ.

По-п'яте, для забезпечення прозорості нефінансових звітів, що складаються у вільній формі, можна рекомендувати такі заходи:

- проводити опитування стейкхолдерів, на яких розрахована ця звітність, з метою вивчення їх зауважень;
- складати план соціальних заходів з огляду на конкретні запити стейкхолдерів;
- оперативно інформувати стейкхолдерів про хід виконання їхніх запитів та виявлені порушення.

Враховуючи рекомендації та зважаючи на проблемні аспекти імплементації GRI звітності в Україні, даний напрямок доцільно розглядати як інструмент для організаційного розвитку та підвищення ефективності діяльності вітчизняних компаній різних секторів економіки.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження, можна зробити певні висновки. Зокрема, доцільно використовувати єдину назву «нефінансова звітність» для всіх видів звітів, присвячених питанням соціальної (корпоративної) відповідальності підприємств, організацій і установ. При створенні єдиної інформаційної бази управління соціально-економічною діяльністю підприємства необхідно враховувати спільні риси та особливості фінансової та нефінансової звітності. За низкою критеріїв (статусом регулюючих документів, впливом на вартісну оцінку бізнесу, необхідністю подання, відповідальністю за викривлення даних та іншими) нефінансовий звіт має другорядний статус, він потребує більшої прозорості для підвищення довіри до нього. Основною інформаційною базою для нефінансового звіту є бухгалтерський облік; наукове обґрунтування методології та організації збору, реєстрації, обробки і подання інформації про соціальну відповідальність бізнесу також дозволить підвищити достовірність нефінансових звітів і рівень довіри до них.

Доцільно також удосконалити програму професійної підготовки менеджерів, бухгалтерів та аудиторів з урахуванням потреб управління соціально-економічною діяльністю підприємств, вимог щодо складання і використання нефінансових звітів, що сприятиме підвищенню їх якості та прозорості.

Список використаних джерел

1. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу / В.Воробей, І. Журовська — К.: ФОП Костюченко О.М.— 2010.— 77 с.

2. Максимів Л.І. Концепція формування нефінансової звітності підприємств як підґрунтя для ведення соціально-відповідального бізнесу в Україні / Л.І.Максимів, Т.Є. Фомічева. — Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірник наукових праць – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 11.— С.172-176.

3. Русскоязычная страница организации Global Reporting Initiative (GRI). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/languages/russian/Pages/default.aspx>

4. Соціальна відповідальність бізнесу: Розуміння та впровадження. — К.:UNDP, 2005. — 30 с.

5. GRI G4 Food Processing Sector Disclosures (Звіт GRI G4 в секторі харчової промисловості) (26.02.2014). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-G4-Food-Processing-Sector-Disclosures.pdf>; GRI G4 Construction and Real Estate Sector Disclosures (Звіт GRI G4 в секторі будівництва та нерухомості) (26.02.2014). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-G4-Construction-and-Real-Estate-Sector-Disclosures.pdf>; GRI G4 Media Sector Disclosures (Звіт GRI G4 в секторі засобів масової інформації) (26.02.2014). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-G4-Media-Sector-Disclosures.pdf>.

6. GRI Reports List (Перелік звітів Глобальної Ініціативи зі Звітності) (29.09.2014). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/Pages/resource-library.aspx?resSearchMode=resSearchModeText&resLangText=English&resPageNumber=12>

7. Le bilan social de l'entreprise. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.journaldunet.com/management/pratique/vie-de-l-entreprise/4579/le-bilan-social-de-l-entreprise.html>

8. Linking GRI and CDP: How Are GRI's G4 Guidelines and CDP's 2014 Climate Changing Questions Aligned? (Зв'язок між GRI та CDP: Як Керівництво GRI G4 та CDP 2014 трактують питання глобальних кліматичних змін?) (29.04.2014). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Linking-GRI-and-CDP-2014.pdf>

9. Linking CASS-CSR 3.0 and GRI's G4 Sustainability Reporting Guidelines (Зв'язок CASS-CSR 3.0 із Керівництва GRI по звітності в галузі сталого розвитку G4) (08.09.2014). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Linking-CASS-CSR-3.0-and-GRI's-G4-Sustainability%20Reporting-Guidelines.pdf>

10. Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the voluntary participation by organizations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS), repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC, 2009.